ليکوال: شريف بهاند ۲۰۰۹/۱۲/۰۸م

هغو ميندو ماشومانو ته،
چې تيارو رنو د ژوند ربنتې (حقوق) ترې اخيستې دي.
شريف بهاند

د بشر د ربنتو (حقوقو) په منل او پلی کيدو کې لوړې او ژورې

د بشر د ربنتو د نړيوالې اعلاميې د خپريدو د يوشپيتم کال په وياړ

نه هر بندی گناهگار دی
نـه هـــــر آزاد بيـــگناه
پوهاند م. ا. زيار

۱

انسان د ذاتي کرامت او وتکي (حيثيت) خاوند او يو ټولنيز موجود دی. نوځکه ژوند ته د بنې د ورکړې او د هغه د دوام لپاره په ټولنيزو چارو کې برخې اخيستنې او همدارنگه د خپلو نورو هغو همکارۍ ته اړتيا احساسوي او په دې توگه انسان د ټولنيز ژوند ډگر ته په ور گډيدو سره خپل سياسي ـ اقتصادي او کلتوري کړه وړه د عمل په ډگر کې پلي کول غواړي. د همدې لامَل پر بنسټ د فرد او دولت تر منځ اړيکې رامنځته کېږي. که څه هم د دولت د رامنځته کيدو سرچينه د اسرارو تر پردې لاندې ده، خو زياتره څانگيز پوهان په دې اند دي، چې هغه نه د کمزورې او ځواکمن تر منځ د لاس او گريوان کيدو پايله، نه هم يو ټولنيز تړون او نه هم د کورنيو د پراختيا پايله، بلکې د بشري ټولنې د بيلابيلو پړاونو او د پر له پسې ودې لاسته راوړنه ده، چې په هغه کې بيلابيلو لامَلونو د بيلگې په توگه خپلوی، دين، اقتصادي لامَلونو، جگړې، شخړې او په تيره د برترې غوښتنې غريزې ستر او بنسټيز رول لوبولی دی . د روبرت موريسون مک آيور Robert Morrison Max Iver د ليد له مخې: "څوک نشي کولی ووايي، چې دولت څنگه، څه وخت او چيرته رامنځته شوی ...". خو زما په اند " ... دولت يوازې هغه وخت رامنځته کېږي، چې اقتدار په حکومت او دود (عرف) په قانون بدل شي"، چې په دې برخه کې لکه څنگه چې يادونه وشوه، ټولنيزې ساتنې ته اړتيا، برترې غوښتنه او ځواک ته مينه بنودل، له بنسټيزو او غوره لامَلونو گڼل شوي دي. د انسانانو دا ډول غريزې دوې سيالۍ ته رابللي، چې پايله يې د يو ډول پر له پسې مبارزې پيلول و. انگريز فيلسوف او سياست پوه، همدې کړکيچنې وضعې ته جگړه ييز حالت ويلی او زياتوي، چې: "د ټولو جگړه له ټولو سره" ده. څکه "انسان ... انسان ته د ليوه په څير دی"[1]. نو بنه به دا وي، له دغې وضعې څخه د خلاصون او د سولې او امنيت لپاره، ټول وگړي خپل طبيعي ربنتې او همدارنگه خپل واک يو شخص او يا د اشخاصو يوې ټولنې ته، چې د واکمن يا واکمنانو په نامه يادېږي، وسپاري.

نورو ليکوالو د سارې په توگه له افلاطون او ارسطو نيولې بيا تر جان لاک John Locke ، ژان ژاک روسو Jean-Jacques Rausseau ، نيکولو ماکياولی Niccolo Mackiavelli، ژان بُدَن Jean Bodin، جورج ويلهم فريدريش هگل Georg Wilhelm Friedrich Hegel ، اگوست کنت Auguste Comte ، ماکس ويبر Max Weber او داسې نورو هم د وخت د شرايطو او د ټولنيزو پرمختياوو په پام کې نيولو سره د دولت د رامنځته کيدو، تکامل، د هغه د دندو او کړو وړو په اړه خپل اندونه وړاندې کړي، چې د دې ليکنې موخه د هغو څيړنه نه، بلکې بنسټيزه مسأله د دولت د بيلابيلو ډولونو (نوع) او بڼو (شکل) د سياستونو په ترڅ کې د بشري ټولنې د وگړو د آزادۍ سمبالښت (تأمين) او د دوی د ربنتو د تر پښو لاندې او د هغو د بيرته د ترلاسه کولو روښانول او د ربنتو څيړنه ده. څکه فرد د ټولنيز موجود په توگه د ځې غوښتونکی دی، چې دولت دې نه يوازې د ده د طبيعي او مدني ربنتو او آزادۍ احترام ولرې، بلکې هغه دې بايد رعايت هم کړي.

نو تر ټولو مهمه پوښتنه دا ده، چې په څه ډول کيدی شي، بشري ربنتې تر پښو لاندې نه او آزادۍ په بنه توگه خوندي شي؟ د چارلز ده منتيسکيو Charles de Montesquieu په اند: په دې برخه کې تر ټولو بنه پرنسيپ د ځواک ويش دی. د نوموړي د ليد له مخې، بايد اجرائيه، مقننه او قضائيه ځواکونه د دولت د ارگانونو په توگه يو د بل په وړاندې د انډول (تعادل) د رامنځته کيدو په موخه، په خپلواکه توگه کړه وړه تر سره کړي [2]. خو تاريخي تجربو ثابته کړې، چې د دولت د جوړښت له دغه تکامل سره سره، بيا هم د بشري پرگنو طبيعي او مدني ربنتې، په پر له پسې توگه د واکمنو او ځواکمنو له خوا تر پښو لاندې شوې، ولسي پرگنې ځورول، رټل او زندې او له دوی سره نادودې شوي او همدارنگه هغوی ان د مرگ په سزأ محکوم شوي دي. د همدې غير انساني چلند او ناخوالو د مخنيوي لپاره، څه په

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

لرغون پېر (عصر) او څه هم په نوی هغه کې، پوهانو او فیلسوفانو په خپلو ویناوو او اثارو او همدارنگه بیلابیلو گروهو (عقایدو) او دینونو په خپلو روایاتو، آرونو (اصولو) او کړنلارو کې خلک وروگلوي، برابری، آزادی، عدالت، مینې او له جگړو او کرکې څخه مخنیوي ته وربللي دي. دا په دې مانا چې د بشر ربنتې لکه څنگه چې ځینې ادعا کوي، نه د اوسنی پېر لاسته راوړنه، نه هم د کوم ځانگړی تمدن او ملت ارزښتونه او نه هم په کوم تاریخي پړاو پورې محدود دي.

لکه څنگه چې په پورتنیو کرښو کې یادوه وشوه، د بشر ربنتې نه یوازې په تیرو پېړیو او پړاونو کې د واکمنو او زورواکو له خوا تر پښو لاندې شوي دي، بلکې دا کړنه په دریمې زریزې کې هم هره ورځ په نړۍ کې، ان د هغې د ډیرو پرمختللو هیوادونو له خوا په بیلابیلو پلمو تر سره کیږي. خو له شکه پرته د بشر د ربنتو او بنسټیزو آزادیو رعایت یوازې هغه وخت شوني کیږي، چې وگړي په خپلو ربنتو پوه او هغه وپیژني. د بشر د ربنتو زده کړې او د هغو د پیژندنې بنسټیز ارزښت ته په نړیوالو لاسوندو کې هم نغوته شوې ده. د بیلگې په توگه د بشر د ربنتو د نړیوالې اعلامیې د شپږویشتمې مادې په دویم بند کې راغلي: " د زده کړو موخه باید د انسانی شخصیت بشپړ غوړیدل او وده او د بشر د ربنتو او بنسټیزو آزادیو درناوی وي". د همدې اړتیا له مخې یا په بله وینا د هیوادالو د پوهاوي او خبرتیا لپاره هڅه شوې، چې په دې لیکنه کې په تیره د بشر د ربنتو د اوسنې اعلامیې زړی له تاریخي پلوه په علمی ـ څیړنیزه توگه راوسپړل شي. په دې هیله چې هغه د بشر د ربنتو د آرونو په پیژندنه کې مرستندوي شي. باید یادونه وکړم، چې په دې لیکنه کې د بشر ربنتې د آسماني دینونو لکه یهود، مسیحیت او د اسلام د سپیڅلی دین په رڼا کې نه دي څیړل شوي. ښه به دا وي، چې دغه ربنتې د نوموړو هغو ځانگیز پوهان او څیړونکي په هر اړخیزه او ژوره توگه وڅیړي

د بشر د ربنتو لومړني متنونه:

څیړنو دا روښانه کړې، چې بشري ربنتې د انسانانو د تاریخ په څیر لرغوني، د دوي له زوکړې سره سم منځته راغلي او د بشر معنوي، نه بیلیدونکي او ذاتي هغه گڼل کیږي. د همدې لامَل پر بنسټ، بشریت د تاریخ په اوږدو کې د خپلو دا ډول ربنتو د ترلاسه کولو په موخه لاس په مبارزه پورې کړي، چې په دې لاره کې دوي سره د زمکني او آسماني دینونو او مذهبونو روایات او آرونه او د ځانگیز پوهانو او فیلسوفانو ویناوې او آثار او لارښوونې مرستندوي وي او دي. د بیلگې په توگه له زیږدیز څخه مخکې زرتشت Zarathustra ویلی و: " د نورو په زیان کې خپله گټه او نیکمرغي مه لټوه". نوموړی د زرتشتی دین د بنسټ ایښودونکی په توگه د بشري ربنتو په باب خپل نظر په خپلو مذهبي روایاتو، آشور مازدا Ahura Masda کې په ښه توگه روښانه کړی دی. د ساری په توگه نوموړي د یسنا ـ په دیرشم هات کې وایي: "ما خواستاریم از زمره کسانی باشیم که جهان را به سوی پیشرفت و آبادی، و مردم را به سوی راستی و پارسایی ره نمایند. بشود که مزدا ما را یاری فرماید تا با نیروی اندیشه و دل (عقل و عاطفه) به سرچشمه دانایی پی ببریم" (۳). په تیره د وگړو د لومړنیو ربنتو، لکه د بیان او اندیشې آزادی، د استوگنځای د ټاکنې او سوکاله ژوند، د دین آزادی او داسې نورو هغو په اړه په گاتا Gatha یا د زرتشت سرودې، کې نغوته شوې ده.

کنفوسیوس Konfuzius ، چې له زیږدیز څخه مخکې په ۵۵۱ ـ ۴۷۹ ژوند کاوه، هم په دې اړه ویلی و: " بدو ته په ښو او مهرباني ته په مهرباني ځواب ورکړي". او په بل ځای کې بیا وایي: "تر ټولو ښه انسان هغه څوک دی، چې د ټولو په حق کې نیکي کوي". بودا وایي: "د نورو اوښکې په ښادي بدلول، تر ټولو ستره نیکمرغي ده". فرانسوی فیلسوف او لیکوال، البر موره هم د بشر ربنتو ته په نغوتې سره وایي: "که تاسو وکولی شي، له خپلې گروهې په ډیره ښه توگه دفاع وکړي او په دې لاره کې ان د قربانۍ تر سرحده پورې هم مخ په وړاندې لاړ شي، باور ولري چې کوم ستر کار مو نه دی تر سره کړی. ځکه ستر کار هغه دی، چې نورو ته د هغوي د نړۍ لیداو افکارو په څرگندولو کې متعرف ووسي او د هغوي نړۍ لید او افکارو ته د درناوي په سترگه وگوري، که څه هم ښایي د هغوي نړۍ لید او افکار، ستاسو له نړۍ لید او گروهې سره ستر او بنسټیز توپیر ولری".

خوږ ژبي شاعر، سعدی په دې باب څومره ښه ویلی دي:

بـــــنی آدم اعـضای یک دیگرند   کـــه در آفرینش ز یک گـــوهرند
چـو عضوی به درد آورد روزگـار   دگـــر عـضو هـــا را نمـاند قـرار
تـو کـــز مـــحنت دیگران بی غمی   نشاید کـه نامـــد نهـــد آدمـــی

رحمان بابا هم په خپلو اشعارو کې دې موضوع ته څومره ښه نغوته کړې او ویلی دي:

کر د گلو کړه چې سیمه دې گل زار شي
اغزي مه کره په پښو کې به دې خار شي
ته چې بل په غشو ولې هسې پوه شه
چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

کوهـی مه کنه د بل سـړي په لار کې
چېري ستا به د کوهی په غاړه لار شـي
آدم زاد په معنی واړه یو صورت دی
هر چـې بـل ازار وي هـغــــه ازار شــي
که بل بد کاندي ته ښه ورسره وکړه
هر یو نخـل چې میوه لري سنگسار شي

لرغون پېر:
خو د ډېرو ځانگیز او تاریخ پوهانو په اند د بشر د طبیعي او مدني ربنتو د احترام او ساتنې په باب، تر ټولو لرغونی لاسوند، له زیږدیز څخه ۵۳۹ کاله مخکې په یو استوانی خاورین لوښی، چې د کوروش Kyros د ستر منشور Cyrus human right cylinder په نامه یادیږي، لیکل شوی دی:

Der **Kyros - Zylinder**
استوانی خاورین لوښی

اخځ:
http://de.wikipedia.org/wiki/Kyros-Zylinder

لومړی ـ د کوروش Kyros ستر منشور:
کوروش په دغه ستر فرمان کې، د نورو گروهو (عقایدو)، دینونو او دودونو د آزادیو په باب خپل لید په لاندې ډول روښانه کړی او ویلی دي: " ... دین و آیین و رسوم ملت هایی [را] که من پادشاه آنها هستم، محترم خواهم شمرد و نخواهم گذاشت که حکام و زیر دستان من، دین و آئین و رسوم ملت های که من پادشاه آنها هستم یا ملت های دیگر را مورد تحقیر قرار بدهند یا به آنها توهین نمایند" [۴]. نوموړی د ملی واکمنې د آر په اړوند وایي: " ... هرگز سلطنت خود را بر هیچ ملت تحمیل نخواهم کرد و هر ملت آزاد است، که مرا به سلطنت خود قبول کند یا ننماید و هر گاه نخواهد مرا پادشاه خود بداند، من برای سلطنت آن ملت مبادرت به جنگ نخواهم کرد" [۵]. د ناخوالو، زور زیاتي او نادودو په وړاندې د دفاع حق د وگړو د طبیعي ربنتو یوه برخه ده او د هغو پالنه او ساتنه یو بنسټیز آر گڼل کېږي. دغه آر ته په پاملرنې سره کوروش وایي:" ... نخواهم گذاشت، کسی به دیگري ظلم کند و اگر شخصی مظلوم واقع شد، من حق وی را از ظالم خواهم گرفت و به او خواهم داد و ستمگر را مجازات خواهم کرد" [۶]. نوموړي د مالکیت د حق په اړه، په خپل ستر فرمان کې ویلی: " ... نخواهم گذاشت مال غیر منقول یا منقول دیگری را به زور یا به نحو دیگر بدون پرداخت بهای آن و جلب رضایت صاحب مال، تصرف نماید" [۷]. دین او د استوگنځای ټاکنې ته په پاملرنې سره، کوروش په خپل منشور کې زیاتوي: " ... هر کس آزاد است، که هر دینی را که میل دارد، بپرستد و در هر نقطه که میل دارد سکونت کند، مشروط بر اینکه در آنجا حق کسی را غضب ننماید، و هر شغلی را که میل دارد، پیش بگیرد و مال خود را به هر نحو که مایل است، به مصرف برساند، مشروط به اینکه لطمه به حقوق دیگران نزند" [۸]. د مریی او مینځې د ساتنې او راکړې ورکړې په اړه بیا وایي: " ... نخواهم گذاشت که مردان و زنان را بعنوان غلام و کنیز بفروشند و حکام و زیر دستان من، مکلف هستند، که در حوزه حکومت و ماموریت خود، مانع از فروش و خرید مردان و زنان بعنوان غلام و کنیز بشوند و رسم بردگی باید به کلی از جهان برافتد" [۹].
ځانگیز پوهانو د کوروش دغه فرمان د لرغونو شرایطو په پام کې نیولو سره، په تیره وگړو ته د هغوي د ټولنیزو ربنتو او آزادیو د ورکړې په برخه، ډېر بارزښته لاسوند بلل دی.
دوهم ـ د آزادۍ ستره اعلامیه یا مگنا کارتا Magna Carta:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

تاریخي تجربو دا روښانه کړي، چي د یو ارکان په توګه د دولت له رامنځته کیدو وروسته، په خپله هغه ان تر نن پورې، په پر له پسی توګه پر وګړو زور زیاتی او نادودې تر سره او د انسانانو مدني ـ سیاسي، اقتصادي ـ ټولنیز او کلتوري ربنتي یې تر پښو لاندې کړي دي. نو ځکه د بشري ټولني وګړو د خپلو هغو د بیرته د تر لاسه کولو او همدارنګه د واکمنانو د نامحدود واک د محدودولو په موخه لاس په مبارزه پوري کړي، چي د ځینو دغو مبارزو لاسته راوړني تاریخ جوړونکي بلل کیږي. ښه بیلګه یې د دیارلسمي پیړی په پیل کي په انګلستان کي د ټولواک، لومړی جان Johann I د نامحدود ځواک د محدودولو او د مالیاتو د کمښت لپاره د نورو ترڅنګ د ځینو سیاسي، مذهبي مشرانو، ځوان بورژوا او په تیره د ناراضه اشرافیانو مبارزه وه. دربار له خپلو ټولو شونتیاوو څخه په کار اخیستني سره، د دا ډول غوښتنو په وړاندې ټینګاو (مقاومت) کاوه. خو د وګړو مبارزو هم شدت موند، بالاخره ټولواک دې ته اړ شو، د خلکو غوښتنو ته، په لیکل شوی توګه غاړه کیږدي. ډیر ځانګیز پوهان دغه لیکل شوی لاسوند، چي په نړیواله کچه د آزادی ستره اعلامیه یا مګنا کارتا Magna Carta یادیږي، د بشر د ربنتو په اړه تاریخ جوړونکی او د بشر د ربنتو د اوسني اعلامیي زړی بولي. مګنا کارتا د ۱۲۱۵ زیږدیز کال د جون د میاشتي په ۱۵ اعلام شوې ده. د هغې په سریزه کي راغلي: " ... خپلي کورنی، د دربار نورو اشرافو، مشرانو، د دولت لوړ رتبه کارکونکو، جنګیالو، د سپیڅلي کلیسا مشرانو او خپلو نورو وفادارو اتباعو ته نیکي هیلي او دعاوي وړاندې کوم او د لوی او بښونکی خدای «ج» په نامه، د خپلو تیرو او راتلونکو نسلونو او سپیڅلي کلیسا ته د احترام په وړاندې کولو سره، د هیواد د ښیرازي، ښیګنو او پرمختک په موخه خپل آزادو اتباعو ته د یو لړ ربنتو د ورکولو اعلام کوم. ..."(۱۰) .

اخځای:
http://www.princeton.edu/~lawjourn/images/Magna%۲۰Carta.jpg
دغه لاسوند ۶۳ مادې او د هغې ځیني په لاندې ډول دي:
لومړی ماده:
... په دغه لاسوند سره تأییدوم، چي انګلیسی کلیسا بشپړه آزادی او د هغې ربنتي د تل په شاني له لاسوهني خوندي دي. سربیره پر دې ټول هغه ربنتي چي په دغه لاسوند کي له هغو یادونه شوې ده، خپلو آزادو اتباعو ته ورکوم. ..."(۱۱) .
اتمه ماده:
کي ویلی شوي دي: " هیڅ کونډه د هغې له خوښي پرته، باید دې ته اړه نه شي، چي خپل ژوند له بل چا سره شریک کړی. ... " .
شپاړلسمه ماده:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

" هیڅ څوک باید د تر لاسه شوې تقوی له بېې، زیات کار او چوپړ ته اړ نه کړی شي. ...".
درویشتمه ماده:
" د قوانینو له پام کې نیولو پرته، باید هیڅ یوه ټولنیزه ډله (کلی) او یا یو شخص د سیندونو پر سر د پلونو جوړولو ته اړ نه کړی شي".
اته دیرشمه ماده:
" هیڅ قاضی دا حق نه لري، چې یو تورن یوازې د هغه د اقرار له مخې او د باور وړ شاهدانو له شهادت پرته په تور محکوم کړی".
.
.
خو هغه مهم ربنتې او آزادۍ، چې د ستري اعلامیې په خپرېدو سره انګریز ولس ته ور په برخه شوې، په لاندې ډول دي:

- هیڅا ته دا واک نه دی ور په برخه، چې یو آزاد کس ونیسي، هغه زنداني او یا له هیواده وشړي، خو د هیواد د قوانینو او د با صلاحیتې محکمې د حکم پر بنسټ ...؛
- پاچا ته دا واک نه دی ور په برخه، چې په مذهبی چارو کې لاسوهنه وکړی او د مذهبي مشرانو په ټاکنه کې له خپل ځواک او اغیز څخه کار واخلی؛
- د هر ډول مالیاتو رامنځته کول او اخیستنه باید لومړی د ستري شورا له خوا تصویب کړی شي؛
- ټولواک د دې واک خاوند نه دی، چې له یو چا څخه د هغه شتمنۍ او مالکیت د هغه د بیې له ورکړې پرته، واخلي. د مالکیت سلب باید د محکمې د حکم پر بنسټ او هغه هم د قوانینو له په پام کې نیولو سره سم تر سره شي؛
- د تورونو کسانو د ټولې شتمنۍ لاندې کول (ضبطول) ناشونی دی. یوازې اجرائیه ځواک ته اجازه ورکول کېږي، چې د پلې شوو قوانینو په رڼا کې له تورن شوو څخه جریمه ترلاسه کړي؛
- حق او عدالت نه باید په چا وپلورل شي او نه باید څوک له هغه سر غړونه وکړی او همدارنګه نه هم باید د هغو په پلي کولو کې ځنډ راشي.

د اعلامیې په وروستي ماده، درېشپیتمې، کې ولولو: نو ځکه ټولواک د دې غوښتونکی دی او په دې ټینګار کوی، چې انګلیسی کلیسا خپله آزادۍ لري او په دې فرمان کې نومول شوې آزادۍ، ربنتې او امتیازات به د خپل هیواد په ټولو سیمو کې د تل لپاره په رسمیت پیژني او هغوې ته به ځانګړې درناوی لري، چې د هیواد ټولو وګړي او زموږ راتلونکي د سولې، آزادۍ او آرامۍ په رڼا کې د هغوې له بنیګنو برخمن او ګټه ترلاسه کړي شي. .... [١١].
خو د دغه ستر منشور په اعلام سره، بیا هم د انګلستان د وګړو په ربنتو کې کوم ژور بدلون رامنځته نشو. ځکه د انګلستان ټولواک د یو نامحدود واک خاوند و. همدا لامل و، چې انګریزي ناراضه اشراف دې ته اړ شول،خپلې مبارزې لا پسې سختې او ګړندې کړي او له دې لارې د هیواد واکمن دې ته اړ کړی، د وګړو آزادیو او ربنتو ته غاړه کېږدي. نو ځکه د ولس سیاسي استازو او ناراضو اشرافو په خپل یو لیک کې، چې د ربنتو غوښتنلیک Petition of Right په نامه یادیږي، له خپل ټولواک، لومړی کارل Karl I څخه وغوښتل، چې ټولواک دی: " په راتلونکې کې په خپل سر یا د زور له لارې د مالیاتو له لوړولو او د نوو هغو له رامنځته کولو، د وګړو د زنداني، په جبري استوګنځیو کې د هغو له ځای په ځای کولو او په سوله ییز حالت کې د اضطراری قانون له وضعه کولو څخه مخنیوي وکړي، که څه هم دا ټول د ده له صلاحیتونو څخه ګڼل کېږي" [١٢].
د دې غوښتنلیک په نورو برخو کې ولولو:

- ټولواک د پارلمان له پریکړې پرته نشي کولی، مالیه او نور ورته لګښتونه لوړ کړي؛
- د قانون له اجازې پرته، باید هیڅ وګړی زنداني نه شي، محکمې ته و نه غوښتل او ترې پوښتنې و نه شي او همدارنګه هغه و نه ځورول شي؛
- له دې وروسته بایدسرتیري او سمندري ځواکونه له ځواک څخه په کار اخیستنې سره د وګړو په شخصي کورونو کې ځای په ځای نه شي او
- په سوله ییز حالت کې د جګړه ییزو قوانینو له پلي کولو څخه ډډه وشي [١٣].

خو د انګلستان د وخت ټولواک، لومړی کارل د اشرافو او ولس د پورتنیو غوښتنو په وړاندې ډیر کلک دریځ او ټینګاو وښود او په خپله یوې هر اړخیزې وینا کې، ولس ته په خطاب کې وویل، چې په هر ډول کېږي، دئ "شاهی ربنتې له لاسوهنې خوندي ساتي" [١٤].

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزی بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په خیر و لولئ

په دې توګه ولس خپله ویلاړ (اراده) له لاسه ور نه کړه او بالاخره یې ټولواک دې ته اړ ایست، چې د دوي غوښتنو ته غاړه کیږدي. وګړو په تیره اشرافو خپلې پورتنې غوښتنې د یوه تړون له مخې، چې د ټولواک او ولس تر منځ لاسلیک شو، ترلاسه او د واکمن واک او ربنتې هم محدودې شوې.
پاتی بیا
اخځای:

-١ Vgl.: Blanke, Herm.- J.: Marksteine in der Entwicklung der Menschenrechte; Vorlesung Staats- und Verfassungsrechte II Sommersemester ٢٠٠٩, Arbeitspapier ١

-٢ Ebenda;

-٣ http://www.mediya.net/perlan/farsi/Soroodhaye-zardasht/١.pdf

-٤ http://www.kazeroon.net/goonagoon/koorosh.htm

-٥ Ebenda;

-٦ Ebenda;

-٧ Ebenda;

-٨ Ebenda;

-٩ Ebenda;

-١٠ http://www.koeblergerhard.de/Fontes/MagnaCartalibertatum١٢١٥deutsch.htm

-١١ Ebenda;

-١٢ Propyläen Welt Geschichte, Bd. ٧; ١٩٦٤, S. ٢٤٤

-١٣ http://www.abipur.de/hausaufgaben/neu/detail/stat/١٧٩٨٥٥٤٦٣.html

-١٤ Propyläen Welt Geschichte, Bd. ٧; ١٩٦٤, S. ٢٤٤

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ